

ÁLVAREZ DE LA GRANJA, María (2003): *As locucións verbais galegas (Verba: Anuario Galego de Filoloxía, anexo n.º 52)*. Universidade de Santiago de Compostela, Servizo de Publicacións e Intercambio Científico, Santiago de Compostela, 275 páxs.

O título do presente volume anticipa, de xeito claro e transparente, o que vai achar nel o seu lector. En *As locucións verbais galegas* atopamos, pois, un estudo profundo e concienciado no que a súa autora, María Álvarez de la Granja, levou a cabo unha catalogación das locucións verbais da lingua galega. Con todo, este estudo non queda limitado ó plano formal, senón que abunda no eido do comportamento destas unidades fraseolóxicas, ata o punto de chegar a establecer conclusións referentes á modificación das locucións verbais e, aínda máis, ás razóns que as impiden e as fan posibles. Na base deste libro subxace, polo demais, un afán rotundo por desmentir a crenza de que as unidades fraseolóxicas son algo anómalo ou excepcional.

Asegura Álvarez de la Granja (223) que as locucións verbais “son un subtipo de [unidade fraseolóxica] enormemente rico e complexo, susceptible de ser analizado desde múltiples perspectivas”. Das perspectivas posibles, é a forma da expresión a que Álvarez de la Granja erixe en eixo central do seu estudo, eixo central que desenvolve ó longo de 275 páxinas e seis capítulos agrupados en catro grandes bloques. No primeiro dos capítulos establece a autora unha clasificación do universo das unidades fraseolóxicas, o cal constitúe, polo tanto, unha delimitación do obxecto de estudo que se concretará nos capítulos restantes. Da clasificación do universo fraseolóxico que se ofrece deducimos que a concepción que da fraseoloxía ten Álvarez de la Granja está relacionada co sentido estrito da palabra, posto que, por poñer un exemplo, o que para algúns teóricos son locucións, para ela son combinacións libres de palabras (como é o caso de *glasa-lo pastel*, *follea-lo libro* e *incoa-lo expediente*). Ó mesmo tempo, pon en dúbida o límite superior que autores como Zuluaga ou Corpas Pastor lle poñen á unidade fraseolóxica, a oración composta, pois opina a autora que algunhas cancións, adiviñas ou trabalinguas que superan este linde deben considerarse igualmente unidades fraseolóxicas.

Unha vez realizada a contextualización do estudo, nos capítulos seguintes a autora pasa a describir de forma máis exhaustiva distintos aspectos referidos ás locucións verbais.

Desta forma, no segundo capítulo analízanse as 850 locucións verbais galegas que comprenden o corpus co gallo de localizar regularidades de comportamento e conclusións no tocante á súa fixación. Canto á elaboración do corpus, salienta a autora a dificultade existente para distinguir as locucións verbais propias do galego das locucións verbais procedentes do español. Da análise do corpus extrae Álvarez de la Granja dous principios básicos: por unha banda, faise evidente como canto máis complexa é a locución verbal, maior será a dificultade de fixación; pola outra, advírtese que canto maior sexa a frecuencia dunha función ou dun esquema no discurso libre, máis posibilidades haberá de encontrar tal función ou tal esquema nas locucións verbais.

Confirman estes dous principios as evidencias do corpus de Álvarez de la Granja, xa que as locucións verbais máis comúns son as formadas por verbo + obxecto directo e verbo + complemento circunstancial. A este respecto, é preciso sinalar que esta afirmación se corresponde coa conclusión á que chega Castillo Carballo (2000: 117-118,125) no estudo que realiza das locucións verbais para o español.

Canto á fixación das locucións verbais, Álvarez de la Granja conclúe que esta non se rexe pola arbitrariedade, senón que, contra todo prognóstico, é o resultado “da aplicación das leis que regulan a sintaxe, a semántica e a pragmática do galego” (55).

No seguinte capítulo –o terceiro-, pola súa parte, encárgase a autora da presente obra de caracterizar cal é a frecuencia das distintas estruturas das locucións verbais en relación coa aparición ou ausencia de determinantes. O predominio do esquema verbo + artigo + substantivo é incontestable, pois supón case o 25% do total de locucións verbais de que se compón o corpus.

Con respecto ó emprego do determinante, a figura máis empregada é, con diferenza, o artigo definido (coma no caso de *tentar o demo* ou *perder o norte*), pois aparece no 61% das locucións analizadas. Por outra parte, a segunda figura é a ausencia do determinante (*coller por banda*, *[non] levantar cabeza* son exemplos disto), cun 34% de aparicións.

Expón Álvarez de la Granja moi acertadamente, segundo a nosa opinión, que as razóns que xustifican o emprego do artigo definido son de dupla natureza: por un lado, contextuais e, polo outro, semánticas. Dentro das primeiras inclúe a autora xustificacións de emprego que se basean no contexto extraverbal e verbal e no campo de sentido, elementos nos que se inclúen, polo demais, posteriores clasificacións. Canto ás razóns semánticas, estas divídense á súa vez en mencións á clase e mencións de totalidade.

Xustifica Álvarez de la Granja a presenza maioritaria do artigo definido nas locucións galegas analizadas no feito de que as locucións verbais en particular e as unidades fraseolóxicas en xeral tenden a reflectir unhas realidades que, pola súa relación directa e inmediata co ser humano, debido á visión antropocéntrica deste, adoitan ir acompañadas do artigo determinado.

Segundo se desprende da análise, as locucións verbais sen presenza de determinante son o segundo tipo de locucións verbais máis frecuentes. As razóns para isto, neste caso, non están tan claras, algúns teóricos xa apuntan á posibilidade de que as locucións verbais teñan o seu propio modelo formativo, mentres que outros consideran probable que este

tipo de unidades fraseolóxicas, por cuestións de fixación, se constrúese de acordo cos modelos formativos aceptados no galego antigo e se mantiveran ata a actualidade, opción esta última pola que, despois dunha razoada argumentación, se decanta a autora da obra.

Finalmente, os capítulos cuarto, quinto e sexto conforman o cuarto e derradeiro gran bloque, no que se debate o comportamento das locucións verbais no discurso, para o cal se abordan distintos aspectos con respecto ás locucións verbais flexibles e ríxidas.

No capítulo cuarto, Álvarez de la Granja encárgase das locucións verbais denominadas por ela *ríxidas*, isto é, daquelas locucións verbais cuxos elementos son insubstituíbles ou presentan escasas posibilidades de substitución. Así e todo, con anterioridade a isto coida necesario estudar aquilo ó que ela dá en chamar *manipulación das unidades fraseolóxicas*, termo que fai referencia á operación pola que o falante, de forma consciente, manipula e actualiza a unidade fraseolóxica, o que implica que o oínte centre a súa atención no falante (pola perda do sentido canónico e da forma habitual da unidade fraseolóxica). Deste xeito, afirma que o procedemento de manipulación máis frecuente é a superposición do significado literal e idiomático. Con respecto ó estudo das locucións verbais fixas, polo seu distinto comportamento, considera Álvarez de la Granja preciso estudar por separado as unidades fraseolóxicas con complementos figurados e non figurados.

En relación co estudo das locucións verbais fixas con complementos figurados, analiza a autora as operacións permitidas e as non permitidas para a desautomatización de unidades fraseolóxicas, destacando neste último grupo (o das non permitidas) as dificultades que supón nas locucións verbais fixas o emprego de pronomes clíticos, de elementos tematizados e da voz pasiva. No caso das locucións verbais con complementos non figurados, pola contra, advirte Álvarez de la Granja a posibilidade de facer uso da coordinación ou elisión de elementos, a tematización e, nalgunhas ocasións, a voz pasiva.

Os capítulos quinto e sexto ocúpanse do estudo do que Álvarez de la Granja denomina *locucións verbais flexibles*. Así, no primeiro destes dous capítulos abórdanse distintos aspectos das conversións relacionadas co procesamento do significado literal das locucións verbais. Estes aspectos non son outros que a modificación; a variación do determinante; a variación numérica; a anáfora; a coordinación; e a tematización, a voz pasiva e a focalización. De seguida, despois dunha análise concienciada das relacións que se establecen entre as modificacións de unidades fraseolóxicas e o seu significado idiomático e literal, chega á conclusión Álvarez de la Granja de que a carencia parcial de fixación nas locucións verbais analizadas está relacionada polo xeral co seu significado literal.

Pola súa banda, o capítulo sexto e derradeiro deste libro dedícase integramente ó estudo das conversións vinculadas coa análise semántica das locucións verbais flexibles. As conclusións ás que se chega neste extenso capítulo son claras: a análise semántica das locucións verbais permítenos deducir cal vai se-lo comportamento de tales locucións no que se refire ás operacións de manipulación permitidas e non permitidas. Aínda así, a

pesar do afirmado anteriormente, debe engadirse tamén que a imprevisión é outro elemento que xorde con facilidade no comportamento das locucións verbais no discurso.

A continuación do sexto capítulo encontrará o lector unhas pormenorizadas conclusións nas que resume Álvarez de la Granja os aspectos máis destacados que se trataron no libro. Tralas conclusións atopamos un apéndice no que se recolle o corpus de 850 locucións verbais que empregou a autora para levar a cabo o seu estudo e que extraeu tanto de publicacións escritas coma orais. No devandito apéndice as locucións verbais organízanse por orde alfabética, ó tempo que se acompañan da súa definición, da referencia ás fontes de procedencia e da súa estrutura funcional, o cal constitúe un recurso moi útil para o estudo deste tipo de unidades fraseolóxicas.

Por último, cérrase a obra cunha extensa bibliografía na que se refiren as obras consultadas tanto para a elaboración do corpus e a localización de definicións das locucións verbais como para a realización do estudo en sentido estrito.

As locucións galegas é, en definitiva, unha obra moi interesante e rigorosa que non defraudará o lector e que lle permitirá profundar no estudo das locucións, unha das esferas da fraseoloxía cuxo estudo non prima habitualmente (compárese coas paremias, onde abundan os traballos nos que, hai que dicilo, acostuma facerse fincapé no elemento sociocultural). Polo demais, a súa lectura non é útil unicamente para os estudosos da fraseoloxía galega, senón tamén de calquera outra lingua, xa que a súa presentación é aplicable e válida para outros idiomas.

Non dubida Corpas Pastor á hora de afirmar que “la fraseología española se encuentra en estos momentos al mismo nivel que al resto de Europa” (Corpas 2003: 32). O presente libro non é senón unha proba máis que vén apoiar esta aseveración, pois pon de manifesto que, ó contrario do que se puidese pensar a priori, é posible realizar estudos serios e de calidade que escapen ó anecdótico e abunden no estudo sistemático e fundamentado da fraseoloxía. Non obstante, o estudo da fraseoloxía en España –en calquera das súas linguas ou de forma contrastiva entre elas–, lonxe de estar esgotado, debe de seguir avanzando. Toda nova achega, como é esta, será benvinda.

Jorge Leiva Rojo¹

Universidad de Málaga

Bibliografía

- CASTILLO CARBALLO, M. A. (2000): “Lingüística del corpus y fraseología: algunas consideraciones sobre las locuciones verbales” en *Las lenguas de Europa: estudios de fraseología, fraseografía y traducción*. Comares, Granada, 95-126.
- CORPAS PASTOR, G. (2003): *Diez años de investigación en fraseología: análisis sintáctico-semánticos, contrastivos y traductológicos*. Iberoamericana, Madrid.

---

¹ Traducido por Cristina Veiga Novoa.

CARBONELL BASSET, Delfín (2004): *Diccionario inglés y español de modismos (Las frases que Ud necesita)*. Ediciones del Serbal, Barcelona, 208 páxs.

O novo traballo deste autor incansable sorprende polas innovacións que incorpora e pola calidade dos contidos que presenta. O *Diccionario inglés y español de modismos* está organizado nun único bloque, sen división por idioma e consta aproximadamente de 2.700 fraseoloxismos ordenados por palabra chave. Cada entrada está composta por un ou varios modismos que van acompañados polos equivalentes da lingua de chegada e unha ou varias citas nas que se mostra o seu uso real. Estas citas proveñen de libros, xornais e revistas de varios países, tanto de lingua inglesa como española, identificadas polo título da publicación, a abreviatura do país e a data de extracción. Ó estaren organizadas nun mesmo bloque, as entradas en lingua inglesa distínguense das españolas porque a palabra chave destas últimas se presenta en cursiva. Así mesmo, o autor incorpora unha serie de referencias cruzadas que facilitan a consulta do dicionario.

O innovador sistema de organización, que el denomina *Sistema Unialphabet*, funde ambos idiomas nunha única ordenación alfabética. Todo o que é novo corre o risco de parecer unha extravagancia, pero á hora de consultarmos as referencias cruzadas, por exemplo, resulta máis cómodo e doado. Quizais en dicionarios de maior volume resultase aínda máis cómodo este sistema.

Un aspecto que cómpre destacar desta obra é que as equivalencias que ofrece Carbonell non só son pertinentes e actuais senón que ademais podemos apreciar un esforzo pola súa parte para ofrecer verdadeiros equivalentes fraseolóxicos. Mentres que outros dicionarios adoitan ofrecer só unha definición da paremia, neste atopamos os modismos equivalentes e, na maioría dos casos, múltiples opcións, todas elas válidas.

Se a pluralidade de equivalentes para cada modismo é un dos puntos fortes deste dicionario, tamén o é a incorporación de expresións actuais e novidosas como por exemplo *irse de rositas*, que en moitos casos estaban ausentes doutros dicionarios semellantes. Resultan especialmente interesantes fraseoloxismos como *escurrir el bulto*, *pasarlas canutas*, *ni por el forro*, *de bote en bote*, *caer gordo*, *ir de la Ceca a la Meca*, etc., que forman parte importante da linguaxe coloquial actual e que deben estar presentes nunha publicación deste estilo.

Así mesmo, atopamos expresións anglosaxonas que tamén destacan pola súa novidade e frecuencia de uso, como *no skin off my back*, *to get off scot-free*, *stuffed to the rafters* ou *to beat around the bush*, para os que o autor ofrece os equivalentes: *traérsela a uno floja*, *irse de rositas*, *lleno hasta la bandera* e *salir por peteneras*, respectivamente. Se cadra, en ocasións o rexistro dos modismos peca dunha coloquialidade excesiva que un usuario non experto pode utilizar nun rexistro equivocado, pero este é un problema de calquera usuario de dicionarios bilingües e o feito de poder contar cun abano máis amplo de posibilidades e opcións pouco frecuentes nos dicionarios bilingües de fraseoloxismos prevalece ante ese tipo de dificultades.

Outro dos acertos desta obra é o de incluír citas reais para ilustra-lo uso dos modismos. Ademais de ser un dato importante para coñecer-la vixencia e actualidade dos modismos,

María Álvarez de la Granja

o usuario do dicionario ten a oportunidade de comprobar como se emprega unha expresión nun contexto real. Ademais, o feito de poder consultar un modismo dentro dun contexto útil nos dous idiomas axuda a comprender-lo significado do fraseoloxismo e a evitar posibles confusións. En ocasións é frecuente atopar algún dicionario de modismos que só ofrece un equivalente para o orixinal e ningún dos dous resulta transparente para o lector, esta falta de transparencia queda superada coas citas que se proporcionan nesta obra.

Por último, é preciso destaca-la acertada selección das palabras chave e a coidada presentación da obra, que xunto co dito anteriormente proba que unha vez máis Carbonell nos ofrece unha útil ferramenta de traballo para o uso dos modismos, ben como obra de consulta para tradutores e fraseólogos ben como complemento para a didáctica de linguas.

Ana García Lozano

Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades

GONZÁLEZ REY, Mª Isabel (2002): *La Phraséologie du Français*. Presses Universitaires du Mirail, Toulouse, 268 páxs.

A partir da década dos 70 do século XX, e esencialmente nos últimos anos, o estudo do discurso repetido atinxiu un enorme desenvolvemento. A xustificación do actual apoxeo das investigacións fraseolóxicas pode encontrarse en boa medida na complexidade e riqueza das unidades obxecto de análise e na conseguinte posibilidade de abordaxe desde múltiples perspectivas: sintaxe, semántica, pragmática e análise do discurso, lexicografía, didáctica, tradución, lingüística computacional ou psicolingüística. Asemade, a análise das unidades fraseolóxicas pode botar moita luz sobre o comportamento xeral das linguas, na medida en que, no meu entender, o funcionamento do discurso repetido está regulado por principios, propiedades e tendencias de carácter xeral que van moito máis alá do ámbito fraseolóxico.

O libro de Isabel González Rey, *La phraséologie du français*, é unha nova e interesante achega neste campo de investigación, cuxos principais obxectivos son, en palabras da autora, “l'organisation du matériel phraséologique selon des critères de classification de nature syntaxique, sémantique et pragmatique, et, d'autre part, l'élaboration d'une théorie qui permet d'embrasser tout ce matériel au sein d'une même discipline”. Este libro supón un importante avance na investigación sobre a fraseoloxía do francés, tanto polo feito de que nel se poden encontrar condensadas e sistematizadas as ideas máis relevantes verquidas neste ámbito de estudo desde Charles Bally ata a actualidade, como pola achega orixinal da autora, que ofrece unha novidosa clasificación e análise das unidades

fraseolóxicas francesas. Isabel González Rey é unha investigadora que ten traballado abondo no terreo fraseolóxico, tanto desde o punto de vista teórico como aplicado (fraseografía, tradución, didáctica, análise do discurso²) e esta interdisciplinabilidade non podía por menos que verse reflectida nunha análise das unidades fraseolóxicas dinámica, multifocal e integradora.

O libro está estruturado en nove capítulos, seguidos de conclusión e bibliografía. Tras unha breve introdución, a autora fai un repaso pola historia da fraseoloxía, dedicando unha sección propia aos estudos sobre o francés. Polo seu interese e singularidade neste tipo de obras, é de destacar a información que a autora fornece sobre os proxectos, congresos e estudos universitarios que xiran en volta do fenómeno fraseolóxico. No terceiro capítulo, Isabel González Rey reflexiona sobre o status da fraseoloxía, desde diferentes perspectivas. A autora expón as distintas dicotomías que se teñen presentado a este respecto: disciplina autónoma ou rama doutra disciplina, concepción ampla ou concepción restrinxida do fenómeno fraseolóxico, status marxinal ou status central das unidades fraseolóxicas no sistema xeral das linguas. Como se pode comprobar ao longo de todo o libro, a autora opta pola consideración da fraseoloxía como unha disciplina lingüística autónoma, centrada na análise non só de expresións idiomáticas, senón tamén de colocacións e paremias, as cales, no seu conxunto, constitúen un fenómeno lingüístico esencial das linguas.

No cuarto capítulo a autora inicia a análise do material fraseolóxico. Tras facer un breve repaso polas diferentes aproximacións tradicionais á fraseoloxía e pola terminoloxía empregada, González Rey expón e define as propiedades que en maior ou menor grao están presentes nas unidades fraseolóxicas e que permiten o seu recoñecemento (idiomaticidade, figuración, institucionalización, repetición...). Este capítulo serve de introdutor aos restantes, que constitúen o corpo central da obra.

No quinto capítulo a autora expón a súa clasificación do dominio fraseolóxico. Empregando como criterio de diferenciación a presenza/ausencia de propiedades comentadas no capítulo precedente, distingue entre colocacións, expresións idiomáticas e paremias, as cales poden ser estudadas tanto en lingua xeral (fraseoloxía xeral) como en linguas de especialidade (fraseoloxía terminolóxica).

Nos capítulos sexto, sétimo e oitavo González Rey aborda o estudo dos tres tipos de unidades fraseolóxicas: respectivamente, paremias, colocacións e expresións idiomáticas. Con todo, a análise das paremias é moi breve e ten como finalidade esencial procurar unha xustificación á polémica inclusión deste tipo de unidades dentro do dominio fraseolóxico. O estudo das colocacións, pola contra, é moito máis demorado. Para a autora, unha colocación é unha expresión fixa e institucionalizada, semanticamente composicional e de función esencialmente referencial (*lave-vaisselle*,

---

² V. p.ex. "La presencia de la comparación en la construcción de expresiones idiomáticas del español y del francés" en *Cahiers du P.R.O.H.E.M.I.O* 3,2000,213-228; "Unha proposta didáctica para o ensino das expresións idiomáticas en lingua estranxeira" en *Revista galega do ensino* 6,1995,161-173; "La mise en discours des expressions idiomatiques françaises" en *Paremia* 8,1999,249-254. Ademais, González Rey participou no proxecto de elaboración dun dicionario de fraseoloxía galega no Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades.

María Álvarez de la Granja

avoir intérêt a, de longue durée...). A análise encerra un repaso do concepto, unha caracterización formal, semántica e pragmática, tanto en lingua xeral como en linguas de especialidade, unha tipoloxía e unha comparación coas expresións idiomáticas en volta dos conceptos de endocentrismo e exocentrismo.

Precisamente, e como sinalai, as expresións idiomáticas son o obxecto de estudo do oitavo capítulo. A autora considera expresións idiomáticas aquelas unidades fixas e institucionalizadas, de semántica non composicional, que teñen como función esencial a inferencia e a connotación. Como no capítulo anterior, a caracterización das expresións faise desde o punto de vista formal, semántico e pragmático, e tanto en lingua xeral como en linguas de especialidade.

O derradeiro capítulo ten como obxecto de estudo un subtipo de expresións idiomáticas: as construcións verbais. A autora analiza polo miúdo os valores estilísticos das expresións idiomáticas verbais e os seus diferentes empregos discursivos, condicionados e determinados polo carácter figurado deste tipo de unidades. Ademais, o estudo mostra convincentemente o dinamismo que preside o funcionamento das expresións idiomáticas, tanto en sincronía como en diacronía.

Como pode deducirse das liñas precedentes, *La phraséologie du français* é unha obra ambiciosa que ofrece unha clasificación e caracterización completa das unidades fraseolóxicas francesas. Bótase de menos, con todo, un tratamento máis extenso do ámbito paremiolóxico, cuxo escaso desenvolvemento na obra contrasta coa análise moito máis pormenorizada das colocacións e das expresións idiomáticas.

Coido que merece unha mención especial o estudo da autora sobre os aspectos figurativos das expresións idiomáticas, os cales, como ela mesma sinala, determinan en boa medida o comportamento no discurso e a funcionalidade pragmática deste tipo de unidades. Aínda que González Rey non acode na súa análise á concepción das metáforas e das metonimias xurdida na Lingüística Cognitiva, esta visión corrobora as hipóteses presentadas. Neste sentido, coido que podería ser moi enriquecedor un achegamento da autora a esta nova e revolucionaria interpretación da linguaxe figurada.

É evidente que *La phraséologie du français* non nos ensina “todo” sobre as unidades fraseolóxicas francesas. De ser así, estaríamos ante unha obra monumental, composta por varios volumes. Non é este tampouco o obxectivo do libro. O propósito de Isabel González Rey é ofrecer unha visión global e integradora da fraseoloxía francesa, desde o punto de vista formal, semántico e pragmático e desde o punto de vista da lingua xeral e das linguas de especialidade. Dado que se trata, na miña opinión, dun obxectivo cumprido, *La phraséologie du français* é un manual obrigado para os profesores e estudantes universitarios e, en xeral, para todos aqueles que queiran achegarse ao complexo e fascinante universo fraseolóxico.

María Álvarez de la Granja

Universidade de Santiago de Compostela

MELLADO BLANCO, Carmen (2004): *Fraseologismos somáticos del alemán. Studien zur romanischen Sprachwissenschaft und interkulturellen Kommunikation*, herausgegeben von Gerd Wotjak. Peter Lang, Frankfurt am Main, 268 páxs.

Antes de dar comezo á descrición desta obra de Carmen Mellado Blanco, froito da remodelación e actualización da súa tese de doutoramento, cómpre sinalar que *Fraseologismos somáticos del alemán* non é, en contra do que poida parecer, un libro do interese exclusivo de fraseólogos xermanistas. Certamente a análise morfosemántica e léxica dos fraseoloxismos somáticos (SO) do alemán ocupa un lugar central na obra e delimita o seu contido, ó que hai que engadir que o coñecemento da lingua alemá permite comprender citas reveladoras de eminentes fraseólogos das escolas rusa, praguense e alemá, así como os múltiples SO tirados do corpus dos que a autora bota man para demostrar empiricamente as súas hipóteses. Con todo, tamén é certo que todos e cada un dos temas fraseolóxicos que se tratan son abordados dende unha perspectiva diacrónico-crítica, cunha exposición e argumentación de tal precisión e diafanidade que, ó meu ver, este libro pode ser “libado” por calquera amante das linguas, sobre todo polos amantes do alemán e da súa rica, abraiante e literalmente idiomática fraseoloxía. Tal é o caso da propia autora e o motivo principal polo que se ten dedicado tan afervoadamente ó estudo da fraseoloxía desta lingua. Canto á súa especialización no estudo dos SO, sinala o seguinte: “Su naturaleza de universal lingüístico, su preponderancia numérica y su frecuencia de uso en el alemán son razones de peso que me indujeron a tomar esta decisión” (7).

Así, partindo dun corpus de 1.385 SO locucionais, procede á súa análise teórico-práctica dende una tripla vertente, a cada unha das cales lle dedica un capítulo do libro. O obxectivo é claro: “indagar en la irregularidad formal y semántica que supuestamente define a los FR[aseologismos] para demostrar que tal irregularidad no ha de ser considerada como criterio definitorio en sentido absoluto” (12). Dito doutro xeito, os resultados deste estudo dos SO do alemán demostran o que cada vez máis voces veñen propugnando na Fraseoloxía desde hai uns anos: a relatividade e, polo tanto, cuestionabilidade da “esencia arbitraria” do fenómeno fraseolóxico. Proba disto é que Mellado Blanco consegue establecer modelos semántico-estruturais de significado próximo dentro do grupo dos SO e mostrar que isto é posible debido a que o significado fraseolóxico tende máis á transparencia cá opacidade e que está condicionado tanto polo significado literal do fraseoloxismo como polo significado externo do seu constituínte somático.

Pero comecemos polo estudo dos criterios definitorios dos fraseoloxismos e dos SO, tratados no primeiro capítulo da presente obra. Unha vez analizadas as definicións máis representativas do termo *fraseoloxismo* e os seus trazos tradicionalmente definitorios, a autora conclúe que o carácter plurilexemático e semanticamente unitario dos mesmos é o que realmente caracteriza ó seu conxunto e relega ó segundo plano unha serie de criterios adicionais de idiomaticidade e estabilidade que, asegura, non teñen outra función máis cá de situa-los fraseoloxismos nun contínuum de “fraseoloxicidade”, segundo a coñecida teoría do centro e periferia da Escola de Praga. Dado que cuestiona-la suma relevancia dos dous grandes piares nos que asenta a arbitrariedade fraseolóxica

require máis ca unha breve introdución, a autora dedica o resto do libro -segundo e terceiro capítulo- á análise da idiomaticidade/transparencia e estabilidade/variabilidade dos fraseoloxismos somáticos.

O primeiro capítulo continúa coa caracterización dos SO como grupo fraseolóxico. Cabe salientala preponderancia dos SO sintagmáticos verbais, a expresión xeneralizada de emocións e comportamentos (Mellado 1997), a súa negatividade, a súa carga expresiva e, por suposto, a súa subxectividade no que respecta á valoración dun feito. A autora adianta novamente o contido dos capítulos seguintes ó subliña-la importancia das características semánticas dos compoñentes dos fraseoloxismos somáticos, “ya que éstas determinan en gran medida muchos de los semas del significado fraseológico” (26), permitindo, ademais, identifica-los chamados *rasgos tipológicos*, que dan lugar a series fraseolóxicas de significado afín, evidencia da menor idiomaticidade do grupo dos SO. Especialmente interesante resulta o apartado tocante á súa universalidade e ás causas antropolóxicas desta. A seguir, a autora incide no amplo grupo dos SO cinéticos, rematando o capítulo cunha breve descrición dos SO animais e da súa distinta consideración estilística e frecuencia de uso no alemán estándar e dialectal.

Chegamos así ó segundo capítulo, “Constitución semántica de los somatismos”, verdadeiro esqueleto da obra (41-152) que consta de cinco “subcapítulos”. Trátase en primeiro lugar a cuestión da idiomaticidade fraseolóxica. Mellado Blanco procede á análise crítica dos criterios clásicos de idiomaticidade, afirmando que o principal é o non composicional. Puntualiza, non obstante, que a maior ou menor autonomía semántica dos constituíntes fraseolóxicos é un feito determinante do grao de idiomaticidade dos fraseoloxismos e establece tres criterios para identifica-la idiomaticidade total ou parcial dos mesmos. A continuación, profunda nos conceptos de opacidade/transparencia e expón os métodos que utilizan diversos lingüistas para determina-la opacidade/idiomaticidade dos fraseoloxismos, aplicándoos ó grupo dos SO. Relaciona, de seguida, a idiomaticidade e a expresividade, vinculándoas sen dúbida ningunha, pero engadindo que a marca estilística, as particularidades formais e os mecanismos de aliteración inflúen tamén decisivamente na expresividade fraseolóxica. O terceiro apartado está dedicado á metáfora como mecanismo importante de transformación semántica. A autora afirma que “con la metáfora no se suelen crear conceptos nuevos, sino maneras subjetivas de experimentar esos conceptos” (57), de aí a súa lexicalización e convencionalización nos fraseoloxismos. Detense na metáfora local ou espacial, característica dos SO, baseada “en nuestra experiencia física y cultural con el mundo exterior a partir del espacio primario de nuestro propio cuerpo” (57). Ilustra este concepto mediante a metáfora espacial baseada na verticalidade (Mellado 1999), entre outras, a cal deixa patente a universalidade non tanto das imaxes metafóricas como dos procesos cognitivos que as motivan. Deste xeito, dentro do grupo que ten como denominador común “(1) ESTADO DE ÁNIMO POSITIVO [...] (sgdo. fraseológico) ES ‘ARRIBA’ (sgdo. literal) – (2) ESTADO DE ÁNIMO NEGATIVO [...] ES ‘ABAJO’ (sgdo. literal)” obsérvase nos seguintes exemplos a validez de tal principio (58):

(1) jmdm. Schlägt das Herz bis zum Hals:

(2) den Kopf hängen lassen:

SL: ‘palpitarle a alg. el corazón hasta el cuello’;   SL: ‘dejar caer la cabeza’;
SF: ‘estar muy emocionado’   SF: ‘estar desanimado’

Para pecha-lo primeiro subcapítulo abórdase o tema da metonimia e a súa presenza como tropo xerador de idiomaticidade nos SO.

No seguinte subcapítulo trata a controvertida oposición entre polisemia e amplitude de significado. Estúdanse distintas definicións do “significado amplo ou difuso” na Fraseoloxía e os argumentos que xustifican o seu predominio fronte á polisemia (só o 3,5% dos SO do corpus son considerados polisémicos). Retómase neste punto o tema do proceso de metaforización, vinculada á propia transformación semántica do lexema somático e presentada como causa directa do fenómeno polisémico nos fraseoloxismos somáticos, concretamente a metaforización en cadea (máis frecuente) e a paralela. Segue a lista dos SO polisémicos do corpus coas súas correspondentes acepcións e maila indicación do proceso de metaforización que tivo lugar en cada caso. O seguinte paso é caracterizar a posteriori a polisemia nos fraseoloxismos, distinguíndoa da significación ampla. Xa en último lugar, menciónanse as dificultades metodolóxicas que supón a separación entre homonimia e significado amplo na Fraseoloxía.

No terceiro subcapítulo a autora ocúpase da análise e caracterización das relacións semánticas paradigmáticas de sinonimia e antonimia nos SO. Alén diso, expón a problemática da distinción entre fraseoloxismos sinónimos/antónimos internos e variantes sinónimas/antónimas (ou sinónimos/antónimos estruturais), incluíndo tamén neste caso a lista dos sinónimos e antónimos internos atopados no corpus.

Os subcapítulos cuarto e quinto son o miolo da presente obra, por estaren dedicados á aplicación e consecuente demostración empírica da tese fundamental da autora: a relativa regularidade semántica e morfosintáctica do proceso de fraseoloxización, nos SO en particular. O cuarto subcapítulo, correspondente á análise semántica específica dos SO de acordo cos seus trazos tipolóxicos, iníciase cun repaso da literatura existente verbo do concepto actual de *rasgos tipolóxicos*, ó que lle segue a importante identificación dos trazos comúns máis relevantes dos SO que dan lugar a series fraseolóxicas que teñen como constituínte principal o mesmo lexema somático (37 lexemas somáticos, 102-120). Tal identificación só é posible a través dunha análise semántica sistemática, clara e rigorosa, como a abordada por Mellado Blanco. Das interesantes conclusións tiradas da análise semántica, quixera destaca-la seguinte afirmación: “el volumen de rasgos tipológicos de las series fraseológicas depende de factores culturales, pues dependiendo del lugar y del tiempo, los lexemas somáticos de las lenguas desarrollan más o menos significados externos que despiertan determinadas asociaciones metafóricas” (121). Con todo, a primeira vista sorprende a coincidencia de moitos trazos tipolóxicos dos SO máis activos do alemán cos do galego. Sería interesante profundar nesas coincidencias e nas produtividades respectivas, así como nas discrepancias.

Para rematar, a autora presenta a súa clasificación dos SO de acordo cos trazos tipolóxicos, sinalando o proceso de transformación semántica de cada grupo e o grao de idiomaticidade ó que este dá lugar (en progresión ascendente). Como xa mencionei, no

quinto e último subcapítulo lévase a cabo a análise semántico-estrutural dos SO, isto é, a relación entre o significado fraseolóxico e a estrutura sintáctica. Despois dunha revisión crítica da concepción tradicional e actual da “modelación”, a autora decántase polo coñecido e aínda revolucionario procedemento de análise semántico-estrutural de Mokienko e readáptao para establecer 10 modelos semántico-estruturais agrupados baixo tres “invariantes situacionais” a partir do seu corpus. Estes modelos, a diferenza do que ocorre cos trazos tipolóxicos, son específicos do alemán, posto que cada lingua se serve dos seus medios formais particulares, aínda que se poida encontrar algún paralelismo na invariable situacional ou fraseosemántica. Só trata aparte un modelo: as estruturas bimembres, modelo que é especialmente produtivo no alemán por ser un idioma xermánico (145). A autora deduce dos SO con parellas fraseolóxicas as funcións propias de cada micromodelo e pasa a xustificar a irreversibilidade dos seus constitúntes. Acádase, unha vez máis, o duplo obxectivo do presente traballo: a) demostra-la regularidade fraseolóxica (neste caso semántico-estrutural); e b) demostrar que o significado literal e a estrutura sintáctica se interrelacionan e que ambos inflúen no significado fraseolóxico global.

Tras esta completa abordaxe da cuestión idiomática, pásase a tratar no terceiro capítulo outra cuestión que é motivo de polémica na Fraseoloxía: a estabilidade. Isto implica, como é obvio, o estudo da variabilidade fraseolóxica, do que Mellado Blanco extrae que: “a mayor grado de idiomaticidad, mayor grado de fijación” (159), vinculando deste xeito ambos conceptos. Define entón “variante usual” e “ocasionalismo” e enumera as variacións morfosintácticas dos constitúntes internos e externos recorrentes nos SO do corpus, incluíndo en cada unha delas as parellas de variantes correspondentes. Dado que aquí son relevantes os aspectos sintácticos, as variacións mencionadas son prototípicas do alemán. Á variación morfosintáctica séguelle a variación léxica, na que a autora distingue variantes cuantitativas, sinónimas, antónimas e conversivas. Culmina este capítulo cun exame diacrónico da fixación fraseolóxica, do que se extrae, xunto co exposto anteriormente, que “cuanto más global e idiomático es el significado de un FR más expuesto está a irregularidades sintácticas y a que su estabilidad sea mayor, con menor probabilidad de desarrollar variantes” (195).

Esta e máis outras moitas conclusións importantes ás que chega a autora están reunidas no cuarto capítulo, o cal permite ter unha visión de conxunto de tódolos resultados desta frutífera investigación.

Antes da extensa bibliografía inclúese en forma de anexo o corpus de 1.385 SO extraídos do dicionario *Duden 11* (1992). Cada somatismo consta baixo o lexema somático principal, lexemas estes que aparecen por orde alfabética.

Cabe esperar que tanto este corpus como as xa postuladas teorías de Mellado Blanco verbo das regularidades semánticas e estruturais dos fraseoloxismos en xeral e dos somatismos en particular, relativas ó alemán pero perfectamente aplicables –polo menos no método empírico– a outras linguas, inspiren e sirvan de base para estudos relacionados coa fraseoloxía somática do galego, tamén moi produtiva. Sería igualmente interesante acometer estudos contrastivos sobre este particular, nos que se valorase a universalidade ou, pola contra, a idiomaticidade dos somatismos e as súas causas

cognitivas, culturais, diacrónicas, diatópicas, etc. Non teño dúbida de que *Fraseologismos somáticos del alemán* inicia unha nova e interesante liña de investigación dentro do eido da Fraseoloxía.

Cristina Veiga Novoa

Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades

Bibliografía

MELLADO BLANCO, Carmen (1997): “Fraseologismos alemanes y españoles del campo de las emociones” en *Paremia* 6,1997,383-388.

MELLADO BLANCO, Carmen (1999): “La relevancia de la metáfora en el proceso de formación de fraseologismos alemanes y españoles: las metáforas locales” en *Paremia* 8,1999,333-338.

RODRÍGUEZ LEÓN, Mª Esmeralda (2003): *Pequeno refraneiro alemán-galego*. Servizo de publicacións da Universidade de Vigo, Vigo, 87 páxs.

O Proxecto de Fin de Carreira da Licenciatura en Tradución e Interpretación pola Universidade de Vigo de Mª Esmeralda Rodríguez León foi publicado o ano pasado co título *Pequeno refraneiro alemán-galego*. Este refraneiro, malia ser “pequeno”, contribúe a satisfacer dúas “grandes” necesidades. En primeiro lugar, a necesidade que teñen os tradutores dende e para o galego de ferramentas esenciais para desempeñaren o seu labor: dicionarios, glosarios, obras de consulta, etc., incluíndose aquí, por suposto, os dicionarios fraseolóxicos tanto monolingües coma plurilingües, que infelizmente aínda son moi escasos (Pena 2001, Conde 2001, Martínez 2002). Ademais, a maioría das obras de consulta paremiolóxicas do galego ocúpanse da rica fraseoloxía locucional e formulaica da nosa terra, limitando ou obviando os refráns, de aí que toda achega a este campo tan pouco cultivado sexa benvida. E máis benvida é aínda se temos en conta que se trata, neste caso, non só dun refraneiro, senón dun refraneiro bilingüe alemán-galego, unha combinación lingüística pouco común, o cal outorga se cabe máis valía a este traballo.

A segunda necesidade que pretende axudar a cubri-lo *Pequeno refraneiro alemán-galego* é abondo recoñecida por tódolos que traballan por e coa nosa lingua: a de normalizar o uso do galego para garanti-la súa supervivencia. Rodríguez León e maila Área de Normalización Lingüística da Universidade de Vigo, conscientes desta realidade, sacan á luz a súa “pequena achega a este proceso” (7).

O *Pequeno refraneiro alemán-galego* consta de dúas partes. A primeira parte ten unha finalidade teórico-práctica: teórica porque a autora considera importante que o tradutor teña certas nocións básicas sobre os refráns para poder identificalos e traducilos correctamente; e práctica porque presenta tamén algunhas das estratexias das que se pode botar man na tradución dun refrán. O refraneiro alemán-galego en si, resultado da aplicación práctica da teoría precedente, constitúe a segunda parte da obra.

Dentro da parte teórica, no segundo capítulo a autora aborda o “Problema terminolóxico e conceptual” que existe en torno ás unidades fraseolóxicas en xeral, tanto pola profusión de denominacións como polos trazos que estas comparten e que fan difícil trazar unha fronteira clara entre cada unha delas. Por iso, pasa a facer unha introdución teórica verbo das características e clasificación das unidades fraseolóxicas (UF). Para isto recorre ás clasificacións -xa clásicas na fraseoloxía peninsular- de Corpas, Zuluaga e Casares. Segundo a teoría de Corpas, os refráns clasifícanse, xunto cos enunciados de valor específico, dentro das paremias, que á súa vez se inclúen no grupo dos chamados enunciados fraseolóxicos, xunto coas fórmulas rutineiras. Non obstante, Álvarez de la Granja, nunha primeira proposta de clasificación semántico-funcional das UF galegas (2003: 9-34), cuestiona a distinción entre fórmulas e “enunciados lexicalizados con valor específico”, entre outros aspectos de varias clasificacións fraseolóxicas do castelán. Rodríguez León relativiza o principio de “verdade xeral” dos refráns de Corpas, xa que a verdade que estes conteñen só o é dentro do marco espazo-temporal e sociocultural no que xurdiron. Unha vez sopesadas as tres clasificacións, conclúe que un refrán é “un enunciado fraseolóxico fixado, bimembre ou plurimembre que posúe unha autonomía sintáctica e textual, un significado autónomo, e que o seu significado non se obtén a partir da suma dos significados dos compoñentes individuais (idiomaticidade)” (13). Con todo, non concorda coas características de verdade xeral –como xa se indicou-, artificio e carácter anónimo (14).

De seguida, Rodríguez León reflexiona brevemente sobre un tema tan enigmático coma interesante: a orixe dos refráns. Destaca a metáfora como tropo xerador de idiomaticidade e ampliación do significado paremiolóxico e engade que os feitos obxecto de metaforización proveñen, na súa maioría, das actividades cotiás de cada cultura e do entorno no que estas se desenvolven, o cal explica que, por exemplo, predominen na fraseoloxía galega as metáforas provenientes da agricultura e a pesca.

Acerca dos usos dos refráns ou, mellor dito, do seu desuso, di a autora que “as condicións lingüísticas e culturais existentes hoxe en día non adoitan ser nada favorables para a utilización dos refráns” (17), referíndose ó rexeitamento destes por parte dos falantes, que os consideran obsoletos, e á crecente estandarización da lingua, promovida polos medios de comunicación. Así e todo, e a pesar desta situación panlingüística, puntualiza que nas sociedades xermanofalantes os refráns seguen a ter un uso moito máis normalizado e frecuente ca na galega e inclúe, a modo ilustrativo, varios fragmentos de textos especializados nos que se utiliza un refrán directa ou indirectamente (18-19).

Rodríguez León apunta, moi acertadamente, que a funcionalidade dos refráns abrangue aspectos pragmáticos, aínda pouco estudados, que permitirían determina-la equivalencia

de uso, e non só semántica, de dous refráns de linguas diferentes, concedendo especial importancia a este respecto á elaboración do “mínimo paremiolóxico” de cada lingua³.

Especialmente interesantes resultan os seus comentarios acerca dos chamados *Antispruchwörter* ‘antirefráns’, denominación alemá moito máis fiel á realidade social da que son produto ca “refráns desautomatizados” –por exemplo “*Arbeit adelt – wir bleiben lieber bürgerlich*” (21) –, posto que os falantes os parodian para restarlle autoridade ás ensinanzas que estes transmiten. Ofrecense, ademais, interesantes exemplos dos distintos métodos de desautomatización que se utilizan no alemán para parodiar refráns, así como as observacións de Zuluaga (23) acerca da tradución de UF desautomatizadas.

No terceiro capítulo Rodríguez León aborda a cuestión tradutolóxica da paremioloxía, comezando polas dificultades que presenta a tradución dun refrán, xa comentadas nos capítulos anteriores: a escaseza de bibliografía de consulta de tipo fraseolóxico tanto monolingüe coma plurilingüe, completa e fiable⁴; o descoñecemento de moitos refráns debido ó seu uso reducido, a súa desautomatización e, por suposto, as características singulares destes, que os converten en “unidades de sentido” especialmente difíciles de transferir a outra lingua. Perante esta situación, o tradutor só conta coa súa competencia lingüística e intuición para identificar, analizar e traducir correctamente as paremias. Pero, segundo a autora, non todo son desvantaxes, xa que os refraneiros de moitas culturas beberon de fontes comúns, feito que deu orixe a refráns totalmente equivalentes malia conservaren o seu carácter nacional e cultural.

Procede entón a autora a presenta-las diversas estratexias de tradución de refráns propostas por Julia Sevilla Muñoz⁵ e Joaquim Mallafrè, que coinciden en que se debe procurar en primeiro lugar a equivalencia total, de existir, e en segundo lugar a equivalencia conceptual a falta da total (formal, semántica e pragmática). No relativo á abordaxe da inexistencia dun equivalente na lingua meta é onde se observan as diferenzas, decantándose a autora pola solución de Joaquim Mallafrè de adapta-lo refrán dun xeito literal ou equivalente (29). En calquera caso, o importante é buscar unha solución adecuada para cada situación e contexto, tentando, na medida do posible, conserva-la expresividade inherente á paremia, motivo fundamental do seu uso no canto dunha linguaxe neutral e insulsa.

O capítulo seguinte está dedicado á exposición dos “Criterios seguidos para a elaboración do refraneiro”. Despois de indicar Rodríguez León que o método elixido foi o temático, explica un por un os pasos que se seguiron, así como con que problemas se

---

³ A pesar de que en galego non contamos aínda cun verdadeiro mínimo paremiolóxico, témo-la achega de Ana Vidal Castiñeira (2003: 79-116), sobre todo no aspecto metodolóxico, xa que o seu estudo se circunscribe á comarca de Viana do Bolo.

⁴ Cabe destacar no tocante a isto a importancia das achegas do profesor Ferro Ruibal ó coñecemento e difusión da paremioloxía galega a través das súas numerosas publicacións e do seu labor como director da área de fraseoloxía do Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades tanto nos *Cadernos de Fraseoloxía Galega* coma no proxecto *Diccionario de fraseoloxía galega*, que conta neste momento cunha base de datos fraseolóxica de aproximadamente 250.000 entradas.

⁵ Véxase o artigo de Julia Sevilla Muñoz “O concepto correspondencia na tradución paremiolóxica” nesta mesma obra.

atoparon en cada un deles e como se resolveron. As dez categorías escollidas para este refraneiro (agrupadas en ‘animais domésticos’, ‘cartos’ e ‘ser humano’) responden ós criterios de representatividade, presenza en ambas linguas e universalidade ou menor marca cultural, o cal garante a existencia de equivalentes dos refráns alemáns no repertorio paremiolóxico galego. É importante salientar que neste refraneiro non se traducen literalmente os refráns alemáns, senón que se ofrecen directamente os seus equivalentes, dando prioridade á fidelidade semántica e respectando a esencia cultural destes fronte á aparente equivalencia total, para o cal houbo que salvar moitos obstáculos (34-35). Por outra parte, a inclusión de variantes e sinónimos facilita, de acordo coa autora, a busca do orixinal (no caso dos refráns alemáns) e a súa tradución ó ter unha maior variedade de refráns galegos entre os que escoller. Rodríguez León pecha o capítulo establecendo algunhas pautas para a consulta e máximo aproveitamento do refraneiro.

Durante a elaboración do refraneiro Rodríguez León reparou no feito de que os refráns das categorías *Hund* (can) e *Frau, Mädchen, Weib* (muller, rapaza) eran os máis numerosos e en que dentro desta última categoría a maioría eran negativos e machistas, polo que decidiu analiza-lo sexismo presente no refraneiro nun capítulo aparte, o quinto. Curiosamente, os tópicos machistas que existen sobre as mulleres, creados en épocas e sociedades nas que a desigualdade entre estas e os homes era moito máis patentes que na actualidade, aparecen tanto nos refráns alemáns coma nos galegos e por iso a autora os clasifica e ilustra con refráns de ámbalas dúas linguas. Neste caso bótase en falta a tradución dalgúns refráns alemáns, que, na miña opinión, son especialmente crueis e sarcásticos: *Klopfe den Pelz aus – es wird dir wärmer; klopfe das Weib, sie wird dir lieber* ‘sacude as peles, abrigarante máis; sacude a muller, quereate máis’; ou *Liebe dein Weib von ganzem Herzen, schlage es, dass die Glieder schmerzen* ‘quere a túa muller de todo corazón, bátelle ata que doan os membros’.

O sexto e derradeiro capítulo constitúe a segunda parte desta obra. Trátase do *Pequeno refraneiro alemán-galego*, que consta de 162 refráns alemáns ordenados alfabeticamente dentro de cada unha das dez categorías, seguidos da remisión a outra entrada variante ou sinónima, en caso de que exista, e o seu equivalente galego coas súas variantes e sinónimos respectivos. A continuación, e para facilitar aínda máis a consulta, ordénanse alfabeticamente tódolos refráns en dous índices: o alemán primeiro e despois o galego. Por último, aparece a extensa bibliografía e obras de referencia empregadas para a elaboración do refraneiro (dicionarios e recompilacións de refráns), que poden serlle de moita utilidade ó tradutor, a quen, ó fin e ó cabo, vai dirixido este traballo.

O *Pequeno refraneiro alemán-galego* é unha obra que, aínda que modesta, contribúe, como pretende, a amplia-lo abano de obras de consulta fraseolóxica coas que pode conta-lo tradutor galego do alemán, contribuíndo a normaliza-la nosa lingua e facilita-la preservación e difusión da nosa paremioloxía, importante expoñente de todo acervo cultural.

Cristina Veiga Novoa

Centro Ramón Piñeiro para a Investigación en Humanidades

Bibliografía

- ÁLVAREZ DE LA GRANJA, M^a (2003): “Proposta de clasificación semántico-funcional das unidades fraseolóxicas galegas” en *Cadernos de fraseoloxía galega* 4,2003,9-34.
- CONDE TARRÍO, G. (2001): *Diccionario de refráns*. Galaxia, Vigo.
- PENA ROMAY, X. A. (2001): *Diccionario Cumio de expresións e frases feitas castelán-galego*. Edicións do Cumio, Vigo.
- MARTÍNEZ SEIXO, R. A. (2002): *Diccionario fraseolóxico galego*. Edicións A Nosa Terra, Vigo.
- VIDAL CASTIÑEIRA, A. (2003): “Aproximación ó ‘mínimo paremiolóxico’ galego. Unha proposta didáctica” en *Cadernos de Fraseoloxía Galega* 4,2003,79-116.